

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Kateřina Čechová

**Obraz dítěte v současné próze s dětským hrdinou
se zaměřením na tvorbu Daniely Krolupperové**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem veškeré použité zdroje uvedla v seznamu na konci práce.

V Olomouci dne 20. 4. 2015

Podpis

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc. za odborné vedení práce, poskytování cenných rad a připomínek. Také bych ráda poděkovala svým nejbližším za podporu při psaní práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OBRAZ DĚTSKÉHO HRDINY V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ	6
1.1 Pojem literatura pro děti a mládež	6
1.2 Počátky literatury pro děti	8
1.3 Vývoj literatury pro děti v 19. století	9
1.4 Vývoj literatury pro děti ve 20. století	12
1.5 Ceny za literaturu pro děti a mládež	19
2 SOUČASNÁ AUTORKA DANIELA KROLUPPEROVÁ	23
3 ANALÝZA A INTERPRETACE DĚL DANIELY KROLUPPEROVÉ	25
3.1 Zuzanka	25
3.2 Sedmilhář Josífek	27
3.3 Josífkův pekelný týden	29
3.4 Já se nechtěl stěhovat	30
3.5 O'Bluda	34
3.6 Společenstvo klíčníků	38
ZÁVĚR	42
SEZNAM LITERATURY	43
ANOTACE	

ÚVOD

Žijeme v době, kdy zájem o knižní médium v jeho fyzické podobě klesá. Kniham konkuruje digitální a mediální svět se všemi svými klady i nástrahami. Máme možnost sáhnout po elektronické knize, zhlédnout mnoho filmových adaptací literárních děl. Proto jsem si vybrala téma týkající se dětského hrdiny v literatuře pro děti, jelikož právě děti, popř. mládež jsou skupinou nejvíce ohroženou mediální manipulací. Velká část dětské populace tráví hodně času sledováním televize a hraním počítačových her. Je tedy potřeba v dětech vzbuzovat zájem o literaturu, nabádat je ke čtení a přesvědčit je, že knihy jsou v životě důležité. Nejsou totiž pouhou výplní času, plní i funkci naučnou a výchovnou.

Rodiče i učitelé by měli dětem předkládat kvalitní knihy, což může být obtížné ze dvou důvodů. Děti čtou nejradyji a nejochotněji to, co jim doporučí kamarádi. Rodiče často neví, jak najít skutečně kvalitní knihu. Určitou orientaci v záplavě vydávaných titulů mohou poskytnout informace o cenách, které se udělují v oblasti literatury pro děti a mládež. Z tohoto důvodu se ve své práci věnuji i oceňování knih pro děti a mládež.

Tato bakalářská práce se zabývá literaturou pro děti a mládež se zaměřením na dětského hrdinu. V prvních kapitolách se věnuji definici pojmu literatura pro děti z pohledu literárních teoretiků, problematice počátků literatury pro děti a jejímu vývoji od 19. století po současnost. V hlavní části práce se zaměřím na tvorbu Daniely Krolupperové, především na analýzu a interpretaci vybraných děl.

Cílem práce je analyzovat obraz dítěte v současné próze s dětským hrdinou se zaměřením na tvorbu Daniely Krolupperové. Také chci dokázat, že knihy této autorky nabízejí kvalitní a ve své podstatě výchovnou literaturu, která je přínosná pro děti i rodiče.

1 OBRAZ DĚTSKÉHO HRDINY V LITERATUŘE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

1.1 Pojem literatura pro děti a mládež

Ve studii Čeňkové bývá termín literatura pro děti a mládež někdy nahrazován termínem dětská literatura. V počátcích psané literatury pro děti a mládež se vyskytují názvy: dětské spisy, případně spisy pro mládež, dětské čtení, dětské písemnictví. V současnosti se stále užívá pojem dětská četba, který je adekvátní pro problematiku výzkumu dětského čtenářství. Literatura přímo určená dětem a mládeži zahrnuje tvorbu záměrně jim věnovanou a texty, které děti a mládež přijímají jako svou četbu. Literatura pro děti a mládež se vyčleňuje jako jeden ze subsystémů literární slovesnosti v protikladu vůči literatuře pro dospělé. Jejich vztah je oboustranně podnětný, proměňoval se od dominantní role literatury pro dospělé až po vliv literatury pro děti a mládež na její jazykové prostředky a fantazijní motivy.¹ Literatura pro děti a mládež je určována příjemcem zpravidla ve věku 3 - 16 let.

Chaloupka a Nezkusil popisují *literaturu pro děti a mládež jako literaturu, která je záměrně psána s autorským vědomím, že dílo je určeno dětem a mládeži jako věkově vymezenému okruhu čtenářů.*² Dle jejich slov je synonymně užíván termín dětská literatura, který je ovšem nepřesný, zejména z hlediska gramatického utváření, neboť by mohlo jít o literaturu psanou dětmi. Užívání tohoto pojmu omezujeme na minimum, i když je jeho význam všeobecně rozšířen a znám. V české terminologii je zřejmé splývání termínu literatura pro děti s termínem literatura pro mládež, podobné splnutí lze nalézt i v cizojazyčné literatuře. Jedná se většinou pouze o formální podvojnost, málokdy slouží rozlišení k bližší specifikaci.

Pro přesnost je označení literatura pro děti a mládež užíváno tam, kde se jedná o celek této literatury, termín literatura pro děti je užít tehdy, jedná-li se o tvorbu pro čtenáře do věku cca 10 let. Chaloupka současně rozumí termínem četba dětí a mládeže všechnu literaturu,

¹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

² CHALOUPKA, Otakar a NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1973.

kteřou čtou děti a mládež, tedy neintencionální. Zahrnuje do ní i literaturu, kterou sice děti a mládež čte, avšak primárně pro ně nebyla napsána, ale kterou si děti přisvojily jako součást svého čtenářského světa.

Literaturu pro děti a mládež můžeme rozdělit do dvou základních kategorií: literatura intencionální – taková, jež je od počátku psaná autorem pro děti a odpovídá tomuto záměru, a literatura neintencionální, která původně nebyla mládeži určena, je primárně pro dospělé, přesto se stala četbou dětí a mládeže a ovlivňovala jejich názory. Souvisí s vývojem mládeže, vzděláním, odpovídá rozhledu a vědomostem mladého čtenáře. Teprve od druhé poloviny 20. století převažuje v četbě dětí a mládeže tvorba intencionální. Různorodost estetického vlivu literatury pro děti a mládež souvisí s percepční schopností čtenáře, která se vytváří a je ovlivňována historickým faktorem vzniku díla. Projevuje se ve čtyřech zastoupeních – v poznávací, relaxační, fantazijní a didaktické (výchovné) funkci. Výraznější zastoupení má funkce didaktická, která se podílí na rozvoji a upevňování žebříčku hodnot, spolu s citovými, sociálními a jazykovými dovednostmi.

Podle slov Čenkové jsou intencionální literární díla adresována dětem a mládeži a jsou určována vnějšími znaky, jako je podtitul, edice či nakladatelství. Za první intencionální dílo ve světovém kontextu se považuje ilustrovaná encyklopedie *Orbis sensualium pictus* Jana Amose Komenského (1. vydání 1658 v Norimberku), která byla vedle biblických textů nejrozšířenější knihou pro děti konce sedmnáctého století a ve století osmnáctém.³

Věkově lze vymezit dětského čtenáře následujícím způsobem - předčtenářská etapa, předškolní věk mladší (do věku 3 let), předškolní věk starší (od 3 do 6 let). V této životní etapě dítě nevstřebává informace ani tak četbou, jako spíše poslechem. Důležitou funkci zastávají ilustrace, přičemž jejich ztvárnění se nemusí shodovat s estetickým cítěním dospělých. Čtenářská etapa prepubescence mladší (od 6 do 8 let) – bezprostřední emocionální vnímání je ovlivněno vlastní zkušeností, fantazií a obrazností dítěte a prepubescence starší (od 9 do 10 let) – rozvíjí se logické a pojmové myšlení, začíná se více uplatňovat poznávací prvek, dítě se také více soustřeďuje na obsahovou stránku. Starší školní věk (pubescence) –

³ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

mladší (od 11 do 12 let), starší (od 13 do 15 let) - dochází k jakési diferenciaci mezi pohlavími v oblasti zájmu. Nastupuje poznávací funkce, která přispívá k chápání, je zde i snaha čtenáře nacházet vzory a ztotožňovat se s nimi.

Literatura pro děti a mládež je dle Čeňkové *tvořena žánry, které čerpají inspiraci ze tří zdrojů. Prvním zdrojem inspirace jsou žánry lidové - folklorní, umělé a nonsensové říkadlo, próza s dětským hrdinou, případně s dívčí hrdinkou, autorská pohádka pro mladší děti a obrázková kniha. Dalším zdrojem jsou žánry, které literatura pro děti a mládež převzala ze starověké a folklorní literatury – převážně v literárních adaptacích, mezi které se řadí mýtus, epos, bajka, pohádka a pověst.*⁴ Díky zavedení všeobecné školní docházky, vyšší gramotností a sociální situací dětí a mládeže došlo ke vzniku a začlenění dalších, dnes již univerzálních žánrů literatury jako dobrodružný, vědeckofantastický, historický, biografický a detektivní žánr, dále próza, próza s dívčí hrdinkou, autorská pohádka a novodobé mytické prózy, poezie, drama, komiksy, fantasy literatura a literatura faktu. Nepostradatelnou složkou dětské a mládežnické literatury je ilustrace zejména u knih typu leporelo, obrázkové knihy apod. U komiksů je dokonce ilustrace mnohdy nadřazená literárnímu textu.

1.2 Počátky literatury pro děti

V nejstarších dobách vznikala vyprávění ústně, dětem byly předávány nejrůznější příběhy rodiči a prarodiči a dodnes jsou součástí lidové slovesnosti. Velkou roli zde hrály kultury, ve kterých malý čtenář – příjemce vyrůstal. Ty vytvořily řadu různorodých bájí, mýtů, legend, hrdinů. Také se dochovala literatura pojící se k duchovní tematice, která lidstvo doprovází po staletí při různých příležitostech. V naší oblasti se jedná především o křesťanskou a katolickou literaturu, jako převyprávění bible, žalmy, přísloví, evangelia nebo legendy o životech světců.

Významným vzorem v 16. a 17. století se stal rytířský román, lidová četba, která oslovovala čtenáře dobrodružstvím a hrdinskými činy. Později se velmi populárními staly bajky se svým mravním poučením. Tyto literární žánry našly uznání rovněž u dospělých čtenářů. Vývoj literárních žánrů a tematiky pro děti rozšířil Jan Amos Komenský, díky svému

⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

závěru, že komunikace s dítětem je nezbytná, a to zejména na úrovni, která odpovídá věku, sociálnímu povědomí, možnostem, znalostem a dalším faktorům rozvíjejícím dítě. Důležitý prvek spatřoval zejména v porozumění čtenému textu. V tomto období byly vydávány hlavně čítanky a slabikáře.

I přes snahu přiblížit knižní svět dětskému čtenáři byla nejčastěji k dostání literatura s výchovnou nebo naučnou tematikou. Literatura pro děti se v Evropě poprvé objevuje až ve 2. polovině 17. století. Důvodem byl tehdejší vztah k dětem – ty byly považovány za bytosti ne zcela hodnotné. Velký vliv mělo též zkracování dětského věku začleňováním do pracovního a reálného života dospělých. Značnou roli v absenci většího množství dětské literatury sehrála i tehdy celkem běžná neznalost čtení a psaní. Děti se tedy s literaturou setkávaly spíše prostřednictvím vyprávění nebo předčítání, jak bylo uvedeno výše. Mezi tvorbou pro mládež a dospělé se hranice nerozlišovala a tuto otázku nevyřešil ani vynález knihtisku v roce 1450. *Teprve v době osvícenské (druhá polovina 18. století a později) vznikají různé knihy poučné a encyklopedické, většinou sborníky, v nichž najdeme vedle pouček, zásad a pravidel mravnosti, pravidel o zachování zdraví a školních pravidel také drobné zábavné příběhy, převyprávění pohádek a bajek, písně a jiné malé folklorní žánry.*⁵

Další, čtenářům přístupná literatura, byla zejména mravoučná nebo nábožensky založená (evangelium, modlitební knihy, katechismus). Druhá polovina osmnáctého století dětskému čtenáři nabízí literaturu přepracovanou do jednodušší formy, která však byla primárně určena dospělému čtenáři. Mezi hlavní tituly této četby se řadí *Robinson Crusoe*, *Gulliverovy cesty*, *Ivanhoe*, *Dobrodružství barona Prášila*. Toto období nabízí i více knižních žánrů. Mladší čtenáři si již mohli vybírat z veršů, příběhů, zábavných historek, bajek a také se objevují první encyklopedie.

1.3 Vývoj literatury pro děti v 19. století

V 19. století bylo na dětství pohlíženo jako na stav přechodný, v němž by se dítě nemělo konzervovat ani hraním, zábavou, četbou. Žádoucí bylo připravit dítě co nejrychleji na začlenění do světa dospělých, které se uskutečňovalo v rovině symbolické (např. dětská móda jako zmenšená kopie oděvu dospělých) i praktické (zapojování dětí do práce, předčasné

⁵ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984.

sňatky a rodičovství apod.).⁶ I přes vynález knihtisku měla největší vliv na rozšiřování povědomí o literatuře ústní lidová slovesnost, která je spojena s vyprávěním dospělých dětem, jako společenské zábavě. Děti si mezi sebou šířily navzájem různá říkadla a popěvky, které jsou i v dnešní době součástí většiny dětských venkovních her.

Čeňková uvádí, že počátky četby dětí a mládeže v českých zemích spolu s vydáváním literatury klademe do období panování Marie Terezie a Josefa II., kteří se zasloužili o zřizování obecných škol a zavedení pokrokových studijních řádů na ostatních typech škol. V této době vznikala vydavatelství pro dětské knihy. Intencionální literatura pro děti a mládež tak zajistila nutnost školní četby a výchovných spisů „zábavným“ charakterem. Od středověku do 18. století měla próza i veršovaná tvorba pro děti a mládež hlavně etický a náboženský ráz, byla publikována v gramatikách a čítankách nebo samostatných modlitbách, výchovných příbězích, životopisech a cestopisech. Na přelomu 18. a 19. století vycházely různé praktické příručky. Se školskými zákony z roku 1849 a 1869 se časem postupně rozšířila školní čítanka.⁷

Nejoblíbenější knihy pro děti byla díla světových autorů Alexandra Dumase, Achima von Arnima – *Zimní zahrada, Tři láskyplné sestry a šťastný barvíř*, pohádky bratří Grimmů, Alexandra S. Puškina – *Kapitánova dcerka*, Michaila J. Lermontova – *Dva bratři*.

Důležitým zlomem v literatuře pro děti a mládež se stala jistě tvorba Josefa Václava Sládka, která získala u dětí velkou oblibu díky tomu, že odpovídala jejich chápání. Autoři následující generace se postarali o rozšíření dětské literatury například zpracováním historických témat nebo motivy z venkova: Jan Karafiát – *Broučci*, Karel Václav Rais – *Listy z české kroniky, První květy, Doma, České pohádky o Kristu Pánu*, Josef Václav Sládek – *Zlatý máj, Skřivánčí písně, Zvony a zvonky*, Eliška Krásnohorská – *Svéhlavička*, František Bartoš – *Domácí čítanka, Kytice z lidového básnictva*, Josef Kožíšek – *Doma i na sluníčku, Oku a srdéčku, Poupata*, Alois Jirásek – *Staré pověsti české*, Adolf Wenig – *Kocourkov, Čertoviny, Zvířátka a loupežníci*.

⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4. s. 13.

⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

Mimo to spisovatelé postavili dětského hrdinu do středu dění. K další skupině autorů, kteří se věnovali dětské literatuře, patří okruh sběratelů pohádek a jiné lidové slovesnosti – Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, František Ladislav Čelakovský, František Jan Tomsa, Václav Matěj Kramerius, Josef Jungmann, Magdalena Dobromila Rettigová. Nacházel-li se v próze dětský hrdina, měl většinou za úkol být dětem výchovným vzorem a správným příkladem v jejich životech.

Ke konci století byly vydávány především povídky s výchovným podtextem. Část autorů se zaměřila na příběhy dětí a jejich každodenní život. Eliška Krásnohorská se například zabývala převážně prózou, ve které jsou líčeny příběhy s dívčí hrdinkou. Charakteristický rys této doby je vlastenectví nebo způsob myšlení hrdinů. Národní tematika se objevuje také v historické próze pro děti. Velmi vyhledávaným žánrem se stává literatura dobrodružného charakteru, často jde o převyprávění zahraničních dobrodružných příběhů o indiánech, námořnících, dobyvatelích, rytířích apod.

Čeští čtenáři se nejčastěji setkali s překlady a úpravami povídek od německých autorů Christiana Schmidta a Karla Gustava Nieritze. V jejich tvorbě převažoval hlavně výchovný záměr v duchu přímočaré mravouky. Vydávané výběry a díla autorů jako Antonín Jaroslav Puchmajer, František Ladislav Čelakovský, Karel Hynek Mácha a také obrozenecké čtenářské výběry sehrály velkou roli v rozšíření dětské a mládežnické četby. Byly vydávány časopisy jako *Lumír*, *Světozor*, *Čas* a spisy edic pro děti.

K období národního obrození se vyjadřuje Chaloupka, který píše, že právě obrozenecké myšlení ovlivnilo vývoj literatury pro děti a mládež zejména v poezii J. V. Sládka a K. V. Raisa. Tematika domova, vlasti, přírody, prostého lidu jako „soli země“ přinesla motivy, díky nimž nebyla poezie jen pouhými říkankami. Skutečnost, že básně pro děti psali básníci známí z tvorby pro dospělé, zřetelně navazující na odkaz lidové poezie, vytvářela hodnotová kritéria odsouvající běžné veršování do pozadí a právě díky výše zmíněnému K. V. Raisovi se projevilo totéž i v próze, byť v menší míře.⁸

Světová literatura pro děti zaznamenává v této době velký rozkvět. Je žánrově a ideologicky svobodnější a objevuje se mnoho nových autorů píšících literaturu přímo pro děti. Nyní se již nezaměřují jenom na pedagogické či výchovné texty, ale tvoří také zábavná díla, díky kterým se rozšířil okruh dětských čtenářů. Dobrodružnému románu se dostává nové

⁸ CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury: od počátků do současnosti*. 1. vyd. Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-03-3.

podoby, kdy spisovatelé ztvárňují hlavní chlapeckou postavu jako dospívajícího jedince, který je příkladem přímého, slušného muže. Příběhy se mnohdy odehrávaly v prostředí chlapeckých internátních škol. Byly oblíbené nejen chlapci, ale také dívkami. Patří sem tvorba Rudyarda Kiplinga – *Kniha džunglí, Druhá kniha džunglí, Stateční Kapitáni*, Jamese Matthewa Barrie – *Petr Pan*, Roberta Louise Stevensona – *Ostrov pokladů*, Julese Verna – *Pět neděl v balóně, Cesta do středu Země, Dvacet tisíc mil pod mořem, Dva roky prázdnin*, Marka Twaina – *Dobrodružství Toma Sawyera, Dobrodružství Huckleberryho Finna*, Karla Maye – série knih o Vinnetouovi.

1.4 Vývoj literatury pro děti ve 20. století

Na přelomu 19. a 20. století jsou dějiny české literatury periodizovány mezníkem 90. let ve spojení s krizí společenského systému a s významnými literárními událostmi, které signalizují nástup nové generace a moderních uměleckých tendencí. Literárně-historickým předělem pro dětskou literaturu se tak stává až počátek 20. století, kdy jsou stanoveny modernější požadavky tvorby pro děti a mládež.⁹ Striktně se také oddělila pedagogika od literatury pro děti.

Ve dvacátých letech se většina spisovatelů zaměřuje na literaturu nejen pro dospělé, ale i pro děti a mládež. S nástupem období realismu se tak součástí četby mladých stávají pojednání ze života dětí, ve kterých se čtenář sám může nalézt (například *Hanýžka a Martínek* Jindřicha Šimona Baara). Často se v tomto období setkáváme se sociálním pohledem na svět, který je do dětských knih promítnut. Výjimkou nejsou autobiografické vzpomínky autorů nebo reakce na politické dění v zemi. *Rozšířil se seriálový typ próz, které líčily dětskou postavu v širším časovém úseku, mnohdy od dětství až po dospělost. Vycházely vstříc čtenářskému očekávání referenčního hrdiny tím, že nabízely široké identifikační možnosti.*¹⁰ Po roce 1918 a vzniku samostatného Československa se ke čtenářům dostává také literatura faktu, která reaguje na politické dění. Velmi často jsou námětem vzpomínky z války a fronty, jde tedy o literaturu reflexivní, ale najdeme zde i prózu zaměřenou na osobnosti z českých dějin.

⁹ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962.

¹⁰ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962. s. 44.

Mimo tuto tvorbu se do popředí dostává literatura dobrodružná často s námětem z exotických zemí. Exotická próza je však velmi brzy zastíněna tvorbou Jaroslava Foglara a jeho knihami se skautskou tematikou, které provází několik generací čtenářů, a to až do dnešní doby. Protipólem těchto knih je dívčí próza, která se věnuje hrdinkám a jejich období dospívání. Některá díla mají psychologicky propracované postavy, a jsou tak čtivem náročnějším, jiná se postavám věnují pouze povrchově. Poprvé se objevuje na českém trhu tzv. Červená knihovna, která se zaměřuje na milostné příběhy pro ženy a dívky. Název „Červená knihovna“ je odvozen od vazby knih, která měla červenou barvu. V současné době se jedná o žánr populární brakové literatury. Oblíbeným žánrem je také autorská pohádka, tematicky zde dochází ke splnutí světa přírodního se světem lidí.

Mezi nejoblíbenější tituly patří bezpochyby *Devatero pohádek a Dášenska čili Život štěněte* Karla Čapka, *Povídání o pejskovi a kočička* Josefa Čapka, *O Mikešovi* od Josefa Lady, *Ferda mravenec* Ondřeje Sekory, *Kubula a Kuba Kubikula* Vladislava Vančury, *Anička Skřítek a Slaměný Hubert* Vítězslava Nezvala, *Liška Bystrouška* Rudolfa Těsnohlídka, *Poplach v Kovářské uličce* a *Čarovné dědictví* Václava Řezáče, *Lovci mamutů* Eduarda Štorcha, *Bylo nás pět* od Karla Poláčka, *Hoši od Bobří řeky* a *Rychlé šípy* Jaroslava Foglara.

Literární tvorba pro děti a mládež v období nacistické okupace zaznamenala dvě odlišná období. První období, datované **do roku 1941**, přineslo řadu vynikajících literárních děl, částečně básnické adaptace klasických děl pro mládež, zčásti knihy jinotajného smyslu a jen výjimečně díla ze života současných dětí.¹¹

V letech 1939 – 1945 se dostávají ke slovu duchovní síly ohroženého národa, jejichž projevem byl návrat k minulosti a k dětství. Sílí zájem autorů o adaptace Bible, kronik, legend a lidových pohádek, vlastenecky zaměřených próz s dětským hrdinou a životopisných románů. Česká literární tvorba se tak snaží reagovat na omezení svobody a potlačení národní hrdosti.

Jak ve své knize uvádí Urbanová, příběhy dětí, které byly vydávány v letech 1945 - 1948, mají dvojí směr. První spočívá v osvojení operačních stereotypů v autorově tvorbě a v postupném upevňování určitého vzoru ve vědomí dětského čtenáře. Základem dějové linky příběhů je parta dětí, která vzniká spontánně, bez zásahů dospělých a zpravidla se chce nějak odlišovat od ostatních. V některých případech stačí dvojice kamarádů, nebo

¹¹ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962.

alespoň sourozenecká dvojice. Jádrem tvoří hra, zábava, soutěžení, touha po dobrodružství, které obsahují prvky sebepoznávání, začleňování do společnosti a nezávislosti.¹² K těmto příběhům řadíme například Foglarova *Stínadla se bouří* (1947) nebo také dílo Marie Majerové *Nespokojený králíček* (1946) či Plevův *Budík* (1948). Druhý typ příběhů se zaměřuje na zážitky z dětství, a to prostřednictvím různých forem. Hrdinové se mohou nacházet až v traumatizujících pozicích, reflektují vlastní prožitky, literatura se snaží zachytit děti v okupačních letech a také to, jak je tato situace ovlivnila. Nelze však tvrdit, že próza pojednávající o životě dětí směřuje k vyhraněné sociální pozici. Tyto situace lze nalézt až v dílech autorů se „specifickými pouťovými“ úpravami, kde se zdůrazňuje ideová koncepce postav a děje.

Padesátá léta byla literárně tragická, jelikož vycházely knihy tendenčních autorů a většinu literatury té doby lze označit za brak. Dětský čtenář se vrací k dobově starší literatuře, avšak podstatně kvalitnější, kam se řadí třeba básně Hrubína či Halase. Významným mezníkem byl rok 1948, který přinesl vlnu persekucí. Persekuce se dotkla řady autorů, kteří se věnovali tvorbě pro děti a mládež. Byla zakázána díla s legionářskou, skautskou, náboženskou a další tematikou. Děti tak přišly o stěžejní část literárních žánrů. Knihám, které byly i přes tyto obtíže vydávány, se zvyšovaly náklady k tisku, ale ubýval počet vydaných titulů.

Dětská literatura byla zaměřena na ideologii a stala se nástrojem propagace komunistického režimu. Knižní příběhy dětí vznikaly jako vládní zakázky a hrdinové i vedlejší postavy v knihách byly vzory pro převýchovný proces. Vznikl také ideální hrdina doby s typickými vlastnostmi, který byl v každé dětské knize. Literatura, stejně jako ostatní odvětví kultury, se musela vyrovnat s vlivem východních vzorů a vysokou mírou pionýrských povídek. Pečeť doby nesla rovněž poezie. *Nositelem nové doby a šťastné budoucnosti jsou děti, jejichž pozitivní obraz byl v poezii politizován a manipulativně vymezován v souvislosti s pionýrským hnutím. Petrifikovaná metaforičnost ve službách přímočaré agitace sblížovala poezii pro děti s dobovou poezií pro dospělé.*¹³

¹² URBANOVÁ, Svatava, ed. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-379-9.

¹³ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4. s. 25

V šedesátých letech 20. století došlo k částečnému uvolňování atmosféry, která se pozvolna dotýkala i literatury a jejích změn. Do literatury pro děti a mládež začínají pronikat témata, která v socialistických státech byla tabu a z hlediska idejí nevhodná (např. drogová závislost, násilí, ekologie, handicap, politika).

S oddechovou literaturou se čtenář setkává častěji díky vydávaným časopisům, orientovaným na tuto kategorii literatury. Postupně se vrací romány pro dívky, dobrodružné romány a povídky. Literatura se zaměřuje více na čtenáře a snaží se nasycit jeho potřeby. Z toho důvodu docházelo také k rozšíření žánrů pro čtenáře školního věku. *Próza určená starším dětem a mládeži se obracela k jejich nitru a předkládala nesentimentální obrazy dětských hrdinů, zmítaných vlastními zmatky dospívání, jež násobí protichůdné společenské i rodinné vlivy, střety mezi dětmi a rodiči.*¹⁴ Skutečné dobrodružství se odehrává v nitru hrdiny, který se s problémem musí vypořádat sám.

Normalizační období se vyznačuje znovu persekucemi, které ovlivňují veškerou uměleckou činnost. Tato doba znamenala omezení tvorby autorů, potlačení spisovatelských ambicí, ovšem s výjimkou těch, kteří spolupracovali s režimem, nebo psali kvůli osobní potřebě vyjádřit své ideové smýšlení. Knihy pro mládež se opět staly prostředkem propagace prorežimní výchovy.

Literatura pro děti v **samizdatu a exilu** prošla složitou cestou historických proměn. Stejně jako literatura pro dospělé je poznamenána historickými událostmi z let 1948, 1956, 1968 a 1989. Po únoru 1948 dochází k umělému rozdělení české literatury na protěžovanou, trpěnou a zakázanou. Přichází persekuce části autorů, kteří nesouhlasili s politickým vývojem a poměry v zemi. Objevuje se anonymní vystupování pod pseudonymy jmen, tají se autorství, udávají se nesprávná data a je zvýšena autocenzura. Díky čtyřicetileté komunistické propagandě byla literární tvorba poznamenána její ideologií. Byl potlačován světový kontext díky jednostranné orientaci na východní socialistický blok. Došlo k potlačení významu jak názorové, tak vztahové rozmanitosti.

¹⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé.* 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4., s. 27.

Literární tvorba se soustřeďovala do velkých nakladatelství, sdružení a svazů se státní kontrolou. Cenzura a ideologické zaměření vedly k vzrůstu nedůvěry v tištěné slovo a zároveň i v nedůvěru mezi jednotlivými lidmi. Po roce 1948 a 1968 se rozvíjí exilová literatura, která svým rozsahem nemá obdobu v jiných národních literaturách. Tato exilová literatura byla podporována četnými emigranty.

V této době vznikají také původní díla českých autorů psaná v cizích jazycích. Hlavní sféru literatury pro mládež v letech 1948 – 1989 netvořila však samizdatová a exilová literatura, ale přeci jen knihy oficiálně vydávané. Změna je způsobena především tím, že autoři, kteří byli zakázáni či cenzurováni, se začali věnovat tvorbě pro děti. V letech 1956 až 1970 se začínají uvolňovat přísné normy, nařízení a zákazy, literatura se tak opět začíná oživovat a je na vzestupu. Zejména próza se poměrně dost mění a začíná se vzájemně prolínat s filmem. Charakteristickým rysem těchto děl je snaha zachytit všední lidské problémy. Přibývá mnoho nových a nadějných autorů.

V říjnu roku 1970 byl vydán seznam zakázaných knih a jejich autorů. Celé řadě autorů bylo znemožněno, aby se jejich díla dostala k dětským čtenářům. V dílech určených dětem se autoři zabývali například otázkami dětské samoty, ublížení, nesouhlasu s jednáním dospělých a upozorňovali na náhodnost životních setkání, která se mohou stát osudovými. Exilová a samizdatová literatura se stala pojmem a v literárním systému zaujala své vlastní místo. I přes všechny tyto zákazy a nařízení se dařilo vydávat díla určená dětem a mládeži, což svědčí o síle a vůli autorů české literární základny a snaze předat budoucím generacím autentické zachycení té doby.

Po roce 1989 a sametové revoluci se zásadně mění trh s dětskou a mládežnickou literaturou. Byl zaznamenán prudký nárůst nejen autorů a nových děl, ale také vzniká řada nových vydavatelství, která produkují mnohdy kvantitu knih na úkor kvality, jedná se o literaturu triviální, komerční, nehodnotnou. Díky uvolnění politické situace začala expandovat i díla zakázaných autorů a zahraniční tvorba. Vznikají také různé soutěže, a to nejen v oblasti literatury pro dospělé, ale také v oblasti pro děti a mládež. Od roku 1992 existuje například soutěž, která se primárně zabývá dětskou knihou, jedná se o Zlatou stuhu.

Vedle zásadní proměny společenského kontextu byla důležitým faktorem ovlivňujícím literaturu pro děti a mládež modifikace světa samotných dětských adresátů. Informační zrychlení přispělo k jejich mentální akceleraci. Běžná interakce dětí s různými médii, která přebírají z mnoha funkcí, jež si až dosud osobovala právě literaturu, vedla k odlišným čtenářským kompetencím (např. upřednostnění vizuálních podnětů před slovesnými).¹⁵

V první půli devadesátých let 20. století se literární žánry a jejich autoři snaží o přiblížení čtenáři. Na přelomu století 20. a 21. pak vznikají nakladatelství, jejichž primárním cílem je právě produkce tvorby dětské knihy. Opět se opakují již z minulosti známá témata, která byla tabu. Dalo by se říci, že toto období se svým zaměřením a uvolněním velmi přibližuje období 60. let. Knihy se zabývají kriminalitou, sexualitou či sociálním znevýhodněním. Existuje nepřehledné množství žánrů, ze kterých si mladý čtenář může vybírat.

Díky demokratickému smýšlení a uvolnění všech trhů, bez nastavení hranic a omezení se najednou i v literární tvorbě objevuje poměrně vysoká nepřehlednost a chaos. Literární kritici však toto období nazývají „estetický pragmatismus a pokleslost“. Vydavatelská činnost přestala být regulovaná, což vedlo k zániku některých nakladatelství a zároveň také k zániku vzájemné spolupráce autor – vydavatel, která byla soustředěna na kvalitu textu.

Roky 1990 - 1993 byly ve znamení reedicí především do té doby zakázaných či nevydaných knih. Spadají sem zejména umělecké texty od autorů emigrantů, nebo spisovatelů, kteří v době socialismu byli v zemi zakázáni. Speciální skupinu tvořily české verze cizojazyčně napsaných knih v exilu. Tyto knihy jsou specifické tím, že jejich autoři jsou ve skutečnosti české národnosti. Díky bilingvní tvorbě vstoupili tito autoři do povědomí obou národních literatur a v případě Ivy Procházkové nebo Petra Síse získali dokonce mezinárodní ocenění.

Na trhu s literární tvorbou pro mladistvé se objevuje nová skupina zábavných děl, která jsou prvoplánová, sentimentální a mnohdy banální. Z hlediska žánrů se skupina těchto děl vyskytuje v celém profilu literární tvorby od kreslených seriálů přes humorné příběhy až k meziválečným dívčím románům a rodokapsům, které začaly vycházet v nakladatelství Iva Železného.

¹⁵ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4 s. 31, 32.

Specifikem této doby je zcela jistě obnovené vydávání knih tzv. zlatého fondu české dětské literatury, kam patří např. básnické sbírky s konkrétními ilustracemi. Ve 2. polovině 90. let již zájem o reedice knih slábne, naopak sílí poptávka po knižních adaptacích nejrůznějších klasických a divadelních děl nebo literárních přepisů filmů, televizních či rozhlasových pořadů.

Nejvýraznější zájem však po celá 90. léta zaznamenává sci-fi a fantasy literatura, která se k nám dostává díky překladům západních literatur, zejména z Anglie a USA. Knihy mají zajímavý vypravěčský styl, který čtenáře strhává do světa představ a iluzí. Nejoblíbenější jsou Tolkienovy příběhy o fantastickém světě skřítků a elfů, vzájemně propojených v několika knihách, které na sebe přímo či nepřímo navazují.

Dle Čeňkové byla česká literatura pro děti a mládež v uplynulých 25 letech ovlivněna nejenom vývojem společenské a politické situace po roce 1989, ale také proměnou nových čtenářských generací, které rychleji dospívají a se suverenitou se pohybují v digitalizovaném světě. Jejich odlišné čtenářské kompetence a schopnosti jsou dány tím, že četba je pouze jednou částí v prostoru multimediálně strukturované dětské kultury a mnohdy její relaxační i naučnou funkci přebírají jiná média. Současnou literaturu pro děti a mládež charakterizuje rozvolnění tradičně vnímaných hranic, kterými se vydělovala jako subsystém navenek, ale i hranic, které ji vnitřně žánrově i hodnotově rozvrstvily a čtenářsky kategorizovaly. Z formálního hlediska se sice rýsuje konkrétní ediční praxe, přibývá však děl, která vědomě počítají s adresátskou dvojdmostí a obracejí se souběžně ke čtenářům dětským i dospělým.¹⁶

S příchodem 21. století se může zdát, že jsou tvarové obměny a škála vypravěčských postupů v próze vyčerpány, takže nelze v žánru očekávat zásadní proměny. Čtenáři jsou v postoji k literatuře a četbě omezeni svojí životní zkušeností, zejména estetického a informativního rázu. V současném světě, zejména pak v oblasti volného času, převažuje vliv takových medií, jako je film, televize, počítačové hry a reklamy, a to se projevuje ve výběru literárních děl.

¹⁶ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X

1.5 Ceny za literaturu pro děti a mládež

Udělování cen za literaturu pro děti a mládež je v současnosti běžné na celém světě. V této kapitole se zaměřím na ocenění, v nichž se mohou objevit i jména českých tvůrců, zejména na dvě nejvýznamnější mezinárodní ceny a poté na ceny udělované v České republice.

Nejznámějším a asi nejhodnotnějším mezinárodním oceněním v oblasti literatury pro děti a mládež je **Cena Hanse Christiana Andersena (Hans Christian Andersen Awards)**. Tato cena je považována za nejvyšší možné uznání autora dětské literatury. Jejím iniciátorem byla Jella Lepmanová, která se krátce po druhé světové válce angažovala v aktivní propagaci dětské knihy, založila Mezinárodní knihovnu pro mládež v Mnichově a podnítila vznik mezinárodního nevládního sdružení IBBY (International Board on Books for Young People). Vznik samotné ceny je datován do roku 1956, kdy se první držitelkou stala anglická autorka Eleonor Farjeonová.¹⁷

O deset let později se začalo ocenění s Andersenovým jménem udělovat i ilustrátorům dětské knihy. Každé dva roky odměňuje sdružení IBBY zlatou medailí a diplomem žijícího autora a ilustrátora, jehož celoživotní dílo se stalo významným přínosem pro dětskou literaturu. O nominacích rozhodují jednotlivé národní sekce IBBY, vítěze vybírá mezinárodní porota složená z odborníků. Jména aspirantů i průběh výběrového procesu zveřejňuje časopis sdružení *Bookbird*. Patronkou ceny je dánská královna Margrethe II. Za celou dobu existence udělování ceny zde uspěl jediný český spisovatel, a to Bohumil Říha. Ocenění získal v roce 1980. Oproti tomu na poli ilustrátorů Českou republiku či bývalé Československo úspěšně reprezentovali Jiří Trnka v roce 1968, Dušan Kállay v roce 1988, Květa Pacovská v roce 1992 a naposledy Petr Sís v roce 2012.

Organizace **IBBY** udílí i jiná ocenění. Od roku 1988 například cenu **IBBY-Asahi Reading Promotion Award** pro organizace či instituce, které se významnou měrou zasloužily o rozvoj čtení dětí a mládeže. Za zmínku stojí také IBBY Honour List, což je čestná listina, kde jsou každé dva roky zapsány nedávno vydané knihy a jejich vyznamenaní autoři. Každý národ může do všech tří kategorií - spisovatelé, ilustrátoři a překladatelé -

¹⁷ IBBY, Czech Republic. *Cena H. Ch. Andersena* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/28-cena-hanse-christiana-andersena-eti-autoi>

nominovat jednu knihu, která by měla reprezentovat to nejlepší z produkce dané země a zároveň být vhodným kandidátem na prezentaci po celém světě.

Cena Astrid Lindgrenové (The Astrid Lindgren Memorial Award) byla založena švédskou vládou roku 2002, krátce po úmrtí autorky. Vznikla jako stálá vzpomínka na autorku, ale jejím cílem je podpora literatury pro mladé aspiranty. Úkolem ceny je zvýšit povědomí a zájem o literaturu pro děti a mládež na celém světě, sekundárně se zabývá také problematikou práv dítěte. Získání ceny je také peněžně oceněno, výherní šek je vypsán na částku více jak půl milionů eur. Rozhodnutím poroty tuto částku obdrží jeden či více spisovatelů, ilustrátorů a dalších zástupců četby bez ohledu na jazykové provedení díla či národnostní příslušnost. Ocenění je ve většině případů získáno za celoživotní dílo. Jména všech nominovaných lze v oficiálních zdrojích nalézt až od roku 2004. Za Českou republiku, za krátkou dobu existence Ceny Astrid Lindgrenové, byli nominováni Petr Sís (2004), Květa Pacovská (2006, 2007, 2008, 2009), Josef Paleček (2006, 2007, 2008) a Iva Procházková (2006). Petr Sís jako bilingvní spisovatel byl nominován v letech 2006, 2007, 2008 a 2009 také za USA. Tento rok, tedy 2015, se do nominace na cenu dostal výtvarník Petr Nikl. V roce 2004 se na kandidátce objevil také projekt Noc s Andersenem za přínos dětskému čtenářství.

V dnešní době se v oblasti dětské literatury v rámci České republiky uděluje pouze jedna celostátní cena s názvem **Zlatá stuha**. Její vznik je datován do roku 1992 a za dobu své existence prošla velkými změnami. V době vzniku bylo hlavním záměrem Zlaté stuhu dle jednoho ze zakladatelů, spisovatele Vladimír Hulpacha, podpořit původní autorské texty a ilustrace proti pokleslému importu, dalo by se tedy říct, že vznikla jako obrana proti brakové a nekvalitní literatuře.¹⁸

Zlatá stuha vznikla jako reakce na anketu o dětský bestseller, kterou vyhlásilo Ministerstvo kultury a v níž uspěla právě braková literatura. Nejdříve se v rámci hodnocení porota zabývala texty, ilustracemi a grafickou úpravou ve všech žánrech. Postupem času se přidávaly učebnice, ediční počiny a překlady. Zlomovým rokem byl rok 2000, kdy se razantně změnilo vyhlásování výsledků. Tato cena nebyla v letech 1992 – 1996 a také v roce 1999 udělována jednou ročně, jak je zvykem u jiných cen, ale pololetně. Z těchto pololetních cen se

¹⁸ HULPACH, Vladimír, 2000. Na závěr 9. ročníku soutěže o Zlatou stuhu. In: *Zlatý máj: o dětské literatuře a umění*. Praha: Česká sekce IBBY, s. 93. ISSN 0044-4781

nakonec vybrala výroční Zlatá stuha. V letech 1997 a 1998 nebyla za první půlrok cena udělena. Od roku 2000 se vyhlašuje již pravidelně jedenkrát ročně.

Ve stejném roce se také vyprofilovaly konkrétní kategorie, které jsou zachovány i v dnešní době. Hlavním rozhodujícím kritériem členění je žánr textu a věk potenciálního čtenáře. V kategorii „Původní novinky“ se i nadále rozlišuje beletrie pro začínající čtenáře, beletrie pro děti a mládež, teorie a kritika literatury a v neposlední řadě literatura faktu pro děti a mládež. V kategorii „Překlad“ se rozděluje beletrie a literatura faktu. Výtvarná kategorie vznikla roku 2002. První tři podskupiny jsou shodné s textovou částí, ale navíc se vyhodnocuje výtvarný počín roku. V tomtéž roce byla zavedena zvláštní kategorie pro výjimečné případy celoživotního přínosu nebo výrazného edičního počínu. Výsledky jsou vyhodnoceny třemi na sobě nezávislými porotami, a to literární, překladovou a výtvarnou. Každá z porot hodnotí knihy, které doporučí nakladatelé, autoři, překladatelé či odborníci na literaturu pro děti a mládež. Všechny nominované tituly jsou prezentovány na veletrhu Dětská kniha v Liberci. Dále se nominovaná díla objeví v Boloni na veletrhu Svět knihy a v Národní knihovně. Od roku 2005 Ministerstvo kultury garantuje zaslání děl do Mezinárodní knihovny pro děti a mládež, která má sídlo v Mnichově.

Zlatou stuhu zaštiťují Česká sekce IBBY, Obec spisovatelů, Klub ilustrátorů dětské knihy a Obec překladatelů. Finančně na literární cenu přispívá i Ministerstvo kultury České republiky. Začátkem 21. století přichází také ekonomický aspekt související s proměnou knižního trhu, na který soutěž musí reagovat. Jednalo se zejména o to, že trh byl zaplaven, až přesycen množstvím titulů, na které nelze včas reagovat a všechny je hodnotit. Ze začátku soutěže porota hodnotila něco málo přes čtyřicet titulů, v dnešní době je to již několik stovek. Vzhledem k okolnostem na knižním trhu nastal mírný pokles prestiže, který se negativně odrazil na popularitě a mediální propagaci. I přes nepříznivý stav doby však nelze pominout, že některá ocenění skutečně připadla kvalitním titulům. V roce 2006 již Jaroslav Toman potvrdil, že Zlatá stuha má opět vzrůstající prestiž a publicitu.¹⁹

¹⁹ TOMAN, Jaroslav. Zlaté stuhly za rok 2006. *Ladění*. Brno: Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, 2007, roč. 12, č. 2. ISSN 1211-3484.

Nejznámější literární cenou udělovanou v České republice je **Magnesia Litera**, která vznikla v roce 2002. Vyhláší ji občanské sdružení Litera, na němž se podílejí Akademie věd ČR, České centrum PEN klubu, Obec překladatelů, Obec spisovatelů, Svaz českých nakladatelů a knihkupců, česká sekce IBBY a nadace Český literární fond, tedy subjekty, jejichž hlavním cílem bylo zpopularizovat kvalitní původní českou i překladatelskou literaturu. Magnesia Litera je udělována za nakladatelský čin, za překladovou knihu, populárně-naučnou literaturu, objev roku, poezii, prózu a přínos české literatuře. Hlavní cena je pak udělena za Knihu roku.²⁰

Poslední z cen je spojena s Národní pedagogickou knihovnou Komenského, jejíž součástí je Sukova studijní knihovna literatury pro mládež. **Anketa SUK – Čteme všichni**, vznikla v roce 1993 a referuje o čtenářském zájmu dětí. Součástí ankety je cena Profesora Suka, kterou udělují pedagogové. V roce 1996 se k ceně a anketě přidalo hodnocení knihovníků SKIP – Svazu knihovníků a informačních pracovníků. V souvislosti s uznávaným projektem Noc s Andersenem organizátoři vyhláší i knihu, pro niž hlasovalo nejvíce přímých účastníků nočního spaní v knihovnách. Knihovna zveřejní celkem dvacet knih, které mladí čtenáři zvolili jako nejčtenější. Ocenění od pedagogů za přínos k rozvoji dětského čtenářství jsou představena bez uvedení pořadí.²¹ Často se mezi dvaceti nejčtenějšími tituly objeví i takové, které uznávají obě odborné komise. Naopak některé volby dětí svědčí o stále vysokém podílu brakové četby a její oblíbenosti mezi mladými čtenáři. Právě v tomto však spočívá výjimečnost ankety SUK – Čteme všichni, jelikož umožňuje konfrontovat názory odborníků s realitou dětského čtenáře a jeho představy o tom, co by mělo v dobré knize být.

²⁰ Magnesia Litera. *O Liteře* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.magnesia-litera.cz/#o-litere>

²¹ NPMK. Knihovna. *Anketa "Suk - Čteme všichni 2014"* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/node/24>

2 SOUČASNÁ AUTORKA DANIELA KROLUPPEROVÁ

Daniela Krolupperová se narodila 31. října 1969 v Praze. Vystudovala nordistiku a finštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Poté studovala žurnalistiku v Norsku a jazyky na univerzitách v Helsinkách a Oslu. Při studiu pracovala jako redaktorka zahraniční redakce v tiskové agentuře ČTA. Od ukončení studia pracuje jako překladatelka a tlumočnice ve svobodném povolání. Ze švédštiny přeložila několik knížek pro děti i pro dospělé. Ve vlastní autorské tvorbě se zaměřuje pouze na dětské čtenáře.

Spisovatelka napsala a vydala 26 knih nejrůznějších žánrů, její rozpětí je opravdu široké, od pohádkových příběhů až po sci-fi. Píše převážně pro děti mladšího školního věku. V mnoha svých dílech směřuje k naplňování poznávacích a formativních zřetelů. Mezi takové tituly patří její debut *Proč mluvíme česky* (2003), v němž seznamuje starší děti se zákonitostmi jazyka a základními jazykovědnými pojmy, dále pak *Viropis aneb Jak bacit bacila* (2004), *Zákeřné keře* (2010) a také *Draka je lepší pozdravit aneb O etiketě* (2009), kde nenásilnou formou přibližuje malým dětem zásady slušného chování. V těchto knihách se autorce podařilo skloubit pohádkové motivy s literaturou účelovou, naučnou. Formativní záměr najdeme i v *Putování za nejmocnějším kouzlem* (2007) o dobrodružně-fantastickém putování dívky, které je pro ni především poučnou životní zkouškou.²²

Daniela Krolupperová žije v Praze a má tři dcery. Velkou zálibu vždycky nalézala ve sportu. V dětství řadu let závodně plavala, nyní ráda cvičí aerobik, v zimě jezdí na běžkách a v létě na kole. Od malička psala příběhy, hodně četla, vymýšlela komiksy.²³

Provozuje své internetové stránky, na nichž prezentuje informace o sobě a své tvorbě. Zamýšlí se tam i nad tím, kde a jak hledat kvalitní dětské knížky. Není snadné se orientovat v dnešní záplavě vydávaných titulů, protože literární kritika se literatuře pro děti téměř nevěnuje a tisk jí neposkytuje prakticky žádný prostor. Určitou orientaci v knížkách mohou poskytnout ceny, které se v oblasti literatury pro děti udělují.

²² ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4

²³ Daniela Krolupperova. *Životopis* [online]. ©2006 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: http://www.danielakrolupperova.cz/jake_je_to_byt_spisovatelem.php?show=zivotopis

Autorka získala několik ocenění v celostátní anketě o nejčtenější a nejoblíbenější knihu pro děti a mládež SUK – Čteme všichni.²⁴

- 2003 - Cena učitelů - Proč mluvíme česky
- 2006 - Cena učitelů - Tajný deník schovanky M. D. Rettigové
- 2009 - Cena učitelů - Draka je lepší pozdravit aneb O etiketě
- 2010 - Cena knihovníků 3. místo - Zámečné keře
- 2012 - Cena knihovníků 1. místo - Společenstvo klíčníků
- 2013 – Cena učitelů – O’bluda

²⁴ NPMK. Knihovna. *Předchozí ročníky ankety SUK* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/knihovna/suk-vysledky-prechozich-rocniku>

3 ANALÝZA A INTERPRETACE DĚL DANIELY KROLUPPEROVÉ

3.1 Zuzanka

Zuzanka je malá hrdinka stejnojmenné knížky, chodí do 3. třídy, má 9 let. Kniha obsahuje deset příběhů, které jsou řazeny chronologicky v průběhu jednoho roku počínaje lednem a Vánocemi konče. Zuzanka je dítě velmi činorodé, aktivní, má staršího bratra, milující rodiče a malého kocourka Čerta.

V prvním příběhu se seznámíme s hlavní hrdinkou a její rodinou. Zuzanku čekají sněhové radovánky – lyžuje, staví iglú, sněhuláka, a dokonce sněhovou kočičku, po které je první kapitola nazvána. Vyprávění působí velmi inspirativním dojmem a mohlo by být jakýmsi návodem, co vše lze v zimě aktivně provádět venku. Zuzanka také pomůže paní sousedce odházet sníh před vchodem do domu, za což je odměněna a celá pasáž má výchovný akcent.

Zuzanka je také aktivní v Sokole – tělovýchovném hnutí, které v současné době opět získává na oblibě. Druhá kapitola pojednává o vymýšlení a výrobě originální masky na sokolský maškarní ples. Nejen Zuzanka, ale celá dívčí parta vymyslí, že půjdou za hejno vlaštovek a díky vydatné pomoci maminek se jim dílo podaří.

Třetí kapitola s názvem „Já už to nikdy neudělám“ konfrontuje Zuzanku a rodičovský zákaz jízdy na kole mimo povolenou oblast. Dívka sice zákaz poruší, ale objeví malého kamaráda, který na kole upadl, a dovede ho domů. Za tuto pomoc je jí porušení zákazu odpuštěno a rodiče se nezlobí. Velmi sugestivně je autorkou popsáno, jak si Zuzanka sama selhání vyčítá.

V další kapitole autorka nechává Zuzanku získat další zkušenost, jelikož poprvé cestuje sama vlakem za maminkou do Prahy. Za pomoci pana průvodčího a spolucestujících se vše podaří a maminka si dcerku v pořádku vyzvedne. Nutno dodat, že první samostatná jízda vlakem je pro každé dítě obrovským zážitkem a autorka – sama matka tří dětí – to dobře ví a situaci mistrně zpracovala.

Následuje příběh o ztracení maminky. Samozřejmě z pohledu Zuzanky, protože se ztratí sama a zažívá perné chvílky. Je v Praze na Staroměstském náměstí, kde si chtěly s maminkou prohlédnout orloj. Bohužel se zakoukala do výlohy s hračkami a v davu lidí se opozdila a ztratila. Situaci ukázkově řeší policisté, které maminka oslovila.

Další kapitola již začíná prázdninami, ale Zuzanka neodpočívá, pilně s kamarádkami nacvičuje na sokolský slet. Jedou společně s rodiči do Prahy, kde se předvedou při hromadném cvičení. Navíc se sjede celá rodina, aby děvčata viděla a podpořila. Vše dopadne skvěle a Zuzanka je odměněna vyhlídkovým letem nad Prahou.

Léto je v plném proudu a celá rodina si vyjede na kolech do přírody. Děj knížky se odehrává v malém městečku a jeho okolí, a právě nedaleký kopec Prašník je cílem rodinného výletu. Tam Zuzanka s bratrem objeví jeskyni se strašidly. Děti se nejprve vylekají, ale tatínek jim vysvětlí, že jde o netopýry a nebezpečí je zažehnáno.

Podzimní příběh se odvíjí od Zuzančina nálezu. Byl to malý slabý ježek, který by do zimy nepřežil, a Zuzanka se rozhodla, že jej zachrání. Zatelefonovala na Svaz ochránců zvířat, požádala o radu a dostala přesné a podrobné instrukce. Opět je tato kapitola skvělým návodem, jak se zachovat v podobné situaci a jistě také prezentuje zdravý vztah ke zvířatům a přírodě. Na tento příběh pak navazuje autorčina samostatná knížka *Zuzanka a ježeček*, která je však rozsahem kratší.

Předposledním příběhem se děj knížky uzavírá, jelikož opět nastává zima a Zuzanka s kamarády se převléknou za Mikuláše, anděla a čerta. Chtějí trochu vytrestat malé bratříčky své kamarádky, jsou jim teprve čtyři roky, ale už dělají lumpárny – ničí jí panenky. Akce dopadne podle plánu, kluci dostanou jen brambory a jsou poučeni, že sestře nemají dělat naschvály. Starší děti včetně Zuzanky zažívají pocit zadostiučinění a cítí se jako dospělí.

Závěrečné vyprávění je věnováno mamince, která má mnoho práce a těsně před Vánoce onemocní. Zuzanka i bratr Adam přispěchají na pomoc a spolu s tatínkem vyrobí vánoční cukroví. I z tohoto příběhu, jako z celé knížky, je znát autorčin záměr upozornit na zdravé a láskyplné rodinné prostředí, jež je jistě alfou a omegou zdravého vývoje dítěte v jakékoliv době. Daniela Krolupperová toto poselství sděluje nejen v této knížce, ale v celé své dosavadní tvorbě.

Knížku vydalo nakladatelství Albatros v roce 2005, má 70 stran a 10 kapitol. Přestože se jedná o četbu pro čtenáře mladšího školního věku, setkáváme se s drobným a nevýrazným písmem. Celkový dojem však dokreslují vynikající ilustrace malířky Vlasty Baránkové. Obrázky jsou barevné, vhodně doplňují dějovou linii, střídají se drobné ilustrace a větší, které občas překrývají text. Četnost ilustrací odpovídá věkové kategorii čtenáře, každá strana knížky obsahuje alespoň jednu.

Zaměřením můžeme příběhy označit za dobrodružné, poučné, s didaktickým záměrem. Hlavní hrdinka řeší situace, které běžně mohou potkat děti v jejím věku – pomoc kamarádovi, ale i dospělému staršímu člověku, cestování, chování k sourozencům, chování ke zvířatům a vztah k přírodě, respektování pravidel a pokynů rodičů, řešení nebezpečných situací atd. Je předkládána jako dětský vzor pro své vrstevníky. Ve všech situacích se chová dokonale a snad jen s výjimkou příběhu, kdy na kole prozkoumá větší prostor, než má povoleno rodiči, je Zuzanka vzornou dívkou. V knížce shledáváme celkovou absenci kontaktu s mediálními a technickými výdobytky dnešní doby. Počítač, internet, mobil – objekty každodenního kontaktu mladé generace zde chybí. Jistě se jedná o autorčin záměr, cíleně předkládá situace, kdy se lze zabavit a potěšit jiným, zdravějším, tradičnějším způsobem – sportem, kontaktem s kamarády a především s rodinou. Důraz na rodinnou pospolitost je celkově z knihy velmi znát. Autorka striktně užívá spisovného jazyka, vypravuje v er-formě, užívá minulého času, vyjadřuje se v krátkých srozumitelných větách a celé vyprávění působí celistvě.

3.2 Sedmilhář Josífek

*Josífek byl už opravdový školák, prvňáček. Ale hlavně byl zvědavý malý kluk. Stále si něco vymýšlel, občas nerad poslouchal a taky často lhal. Nic nepomohlo, že začal chodit do školy. Nepomohlo, ani když se maminka s tatínkem zlobili, ani když mu zakázali dívat se na večerníček. Josífkovi to prostě nedalo a pořád a pořád se nemohl naučit říkat pravdu.*²⁵

Takto knížka začíná a hned v úvodu je vyřčen problém, se kterým budou rodiče malého chlapce zápasit. Josífek je nepořádný a někdy líný, ale co je nejhorší, neustále lže. Maminka s tatínkem jsou z něj naprosto zoufalí. V den svých sedmých narozenin, než odejde Josífek do školy, sedmkrát zalže. Maminka se na něj velmi zlobí a řekne mu, že je sedmilhář a stihne ho

²⁵ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Sedmilhář Josífek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. ISBN: 978-80-00-02166-9. s. 7.

spravedlivý trest. A opravdu. Rodiče si na něj přichystají lest. Když se Josífek ten den vrátí ze školy, marně hledá narozeninový dort, který mu maminka slíbila.

„Ahoj, mami! Kdepak mám dort?“ Josífkovi se už sbíhaly sliny. Maminka slíbila, že mu připraví ten báječný dort s meruňkami a kysanou smetanou, který má ze všech nejradši. A bude v něm sedm svíček. Sedm. Je už velký kluk.

„Ahoj, Josífkou. Dort není.“

Josífek otevřel pusku dokořán.

„Mami... Mami, vždyť jsi mi včera říkala, že ho upečeš!“

Maminka trochu sklonila hlavu a hleděla do země.

„Jsem ti lhala...“ řekla nakonec. Josífek vytřeštil na maminku oči.

„Cože?!“

„Jsem ti lhala,“ zopakovala maminka, teď už skoro vesele.

„Lhala? Ty jsi mi lhala?!“ Josífek se musel posadit.

Maminka ho úplně vyděsila. Třeba jen špatně slyšel. „Lhala?“ přeptal se, aby se ujistil.

„Lhala,“ souhlasila maminka spokojeně.

„Ale lhát se nemá!“ Josífek přímo nadskočil. „Lhát se přece nesmí! Vždyť mi to s tátou pořád říkáte!“ Josífek nevěřil vlastním uším. Co to ta maminka povídá?

Maminka pokrčila rameny. „No jo. Ale třeba jsme se s tatínkem spletli. Takhle je to mnohem větší legrace.“²⁶

Místo slíbeného auta na ovládnutí dostane Josífek k narozeninám knížku s názvem Opakování pro první třídu. Josífek je velmi nemile překvapen. Nechápe, co se to s rodiči děje. Nelíbí se mu, že maminka i tatínek najednou lžou a nesplní, co slíbí. Neuvědomuje si, že oba se začali chovat přesně jako Josífek, aby ho vytrestali.

²⁶ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Sedmilhář Josífek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. ISBN: 978-80-00-02166-9 s. 18, 19.

Je tu geniálně podán rozdíl mezi pravdou a lží. Děti si snáze uvědomí, jaké důsledky může mít lež, jak kratičká cesta k ní často vede. Je to veselé vyprávění o důmyslné lsti, pomocí které se rodiče snaží odnaučit svého synka lhaní. Namísto toho, aby se Josífek od rodičů naučil mluvit pravdu, naučili se maminka i tatínek od něj lhát. Názorně chlapci ukázali, jak je lhaní špatné. Josífek nakonec pochopil, že když přestane lhát on, přestanou lhát i rodiče.

Knížka vyšla v Albatrosu v edici Druhé čtení, je určena nejmenším čtenářům, ale určitě si ji se zájmem poslechnou i předškoláci. Ilustrace Markéty Vydrové jsou krásné, přesně vystihují atmosféru příběhu. Na základě výsledků ankety dětí „SUK - Čtete všichni“²⁷ se kniha zařadila mezi 20 nejčtenějších knih roku 2008, což vypovídá o její oblibě.

3.3 Josífkův pekelný týden

Po úspěchu knížky Sedmilhář Josífek přišlo na řadu pokračování. I tentokrát autorka navrhuje rodičům geniální a nenásilný způsob, jak své děti poučit a ukázat jim, co je špatné a co dobré. Opět se setkáváme s Josífkem, kterého nebaví stále jen uklízet, psát úkoly, učit se, mýt se a pomáhat rodičům. A tak když má za úkol napsat vyprávění o své rodině, postěžuje si, jak mu vadí neustálé zákazy a příkazy rodičů. Píše také, že by si přál, aby rodiče nemysleli jenom na povinnosti a aby ho nechali dělat to, co on sám chce. Netuší ovšem, co tím způsobí!

Hned další den ráno má Josífek pocit, že jeho rodiče jsou zase úplně jiní. Maminka se začne chovat divně, ráno nevstává s Josífkem, a on se tak musí vypravit do školy úplně sám. Maminka neuklízí, nemyje nádobí, nepere, nepřipravuje synovi svačiny. Josífek se musí o sebe starat sám. Na druhou stranu si může dělat, co ho napadne. Nemusí uklízet a učit se, smí se často dívat na televizi a hrát na počítači, smí jíst sladkosti a brambůrky. Josífek je nejdříve z toho nadšený, líbí se mu, že si najednou může dělat, co chce.

Později mu ale začne vrtat hlavou, že to není až tak úplně v pořádku. Mrzí ho, že maminka mu nepomůže s úkolem, že se nezajímá, jak se mu dařilo ve škole. Začne mu vadit, že je doma nepořádek, že už nejsou čisté hrnky a talíře. Sousedka vidí tu spoušť, a chce proto na rodinu zavolat sociálku, aby byly děti umístěny do dětského domova. Josífek to zaslechne

²⁷ NPMK. Knihovna. *Předchozí ročníky ankety SUK* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/knihovna/suk-vysledky-prechozich-rocniku>

a vyděsí se. Najednou začne sám od sebe uklízet a zapojuje do úklidu i svou malou sestřičku Haničku. Pak Josífek znovu čte svůj úkol o rodině a pochopí, že ho musí opravit.

Vytáhl zpod polštáře zapomenutý sešit a začel se do svého úkolu. „Přál bych si, aby rodiče nezajímalo jen učení a uklízení. Aby nemysleli jenom na povinnosti. Aby mě nechali dívat se na televizi, jíst smažené bramborové lupínky. A hrát na počítači! Prostě dělat to, co by se mi právě chtělo. To bychom byli šťastná rodina!“ No páni! Jak mě tohle mohlo někdy napadnout? nechápal Josífek. Jeho vlastní přání ho teď velice vyděsilo. Celý odstavec vymazal a napsal: „Jsem rád, že mám rodiče i Haničku. I když musím uklízet, učit se a pomáhat. Jsem moc rád, že jsme všichni spolu.“²⁸

A konečně je všechno zase jako dřív. Maminka se opět o všechno stará. Josífek je šťastný, a dokonce se těší, jak se bude s maminkou učit. Pochopil, že povinnosti k životu patří. Fungující rodina se neobejde bez vzájemné pomoci a každý má nějaké povinnosti, které si musí plnit.

Kniha je vhodná pro začínající čtenáře, protože je psána jednoduchým, srozumitelným jazykem a větším písmem. Barevnými ilustracemi ji doplnila Markéta Vydrová. Po obsahové stránce je čtenářům velmi blízká, neboť zachycuje každodenní život v rodině. Rodiče nebo učitelé mohou s dětmi přečíst určité pasáže a povídat si o plnění povinností ve škole i doma. Kniha čtenáře pobaví i vychovává. V anketě dětí „SUK - Čteme všichni“²⁹ se zařadila mezi 20 nejčtenějších knih roku 2010.

3.4 Já se nechtěl stěhovat

Tato kniha vypráví příběh, který může prožít ne jeden školák, když je nucen se s rodiči přestěhovat a změnit školu. Pro děti je často změna prostředí a lidí kolem sebe velmi stresující. Všechno je jiné, musí se přizpůsobit, najít si nové kamarády, a to může být někdy běh na dlouhou trať. Stejně jako v případě malého Martina, který se o letních prázdninách po první třídě přestěhoval s rodiči do velkého města a musel nastoupit do nové školy. Všechno je

²⁸ KROLUPEROVÁ, Daniela. *Josífkův pekelný týden*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2010. ISBN: 978-80-00-02616-9. s. 70.

²⁹ NPMK. Knihovna. *Předchozí ročníky ankety SUK* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/knihovna/suk-vysledky-prechozich-rocniku>

tu pro něj cizí. Zatím v novém bydlišti nikoho nezná, a je mu jasné, že najít si nové kamarády nebude jednoduché. Martin je uzavřený, nesmělý chlapec, který nemá sourozence.

První den ho maminka do školy doprovodila. Začátek školního roku se ale moc nevyvedl. Hned při představování se spolužák Vašek směje jeho příjmení Vokurka.

Najednou stál Martin před tabulí. Docela sám. Z lavic na něj zvědavě koukalo šestadvacet párů cizích očí. Děti zmlkly a zvědavě si ho prohlížely. Co tu dělá?“ „Ahoj děti! Vítám vás po prázdninách!“ *pozdravila všechny paní učitelka.* „Tohle je Martin Vokurka, váš nový spolužák.“ *Třída vyprskla smíchy. Zdálo se, že na světě nemůže být nic zábavnějšího než se jmenovat jako zelenina.* „Vokurka!“ *chechtal se jeden tmavovlasý kluk.* „Koukejte, Vokurka!“ *Ukazoval přitom prstem na Martina a druhou bušil do lavice. Martin se zamračil. Cítil, že v obličejí zčervenal jako rak. Nebo ještě víc. Každý se přece nějak jmenuje, pomyslel si. Měl co dělat, aby se před celou třídou nerozplakal. Ale kluci přece nepláčou. Rozhodně ne v nové třídě. Paní učitelka dětem vysvětlila, že se nemají Martinovi posmívat kvůli jménu. Je to hloupost, za své jméno nikdo nemůže. A není na něm nic směšného.*³⁰

Ani další dny nejsou snadné. Martin je v některých předmětech pomalejší, třeba ve čtení či matematice, takže má strach, že se mu spolužáci budou zase posmívat. Nelíbí se mu v nové škole, je smutný. Nosí s sebou do školy svou nejoblíbenější hračku plyšovou žirafku, aby se necítil tak sám. Spolužák Vašek si nenechá ujít žádnou příležitost k popichování a často Martinovi provádí různé schválnosti. Přidá se k němu i pár dalších chlapců. To, co zpočátku vypadalo jako legrace či vtip, se pomalu ale jistě mění v něco vážnějšího. Martin se stává obětí šikany. Hned druhý školní den sebral Vašek Martinovi plyšovou žirafu, házel s ní po třídě a vysmíval se mu, že má ve škole plyšáka. Další den Vašek vysypal Martinovu aktovku do odpadkového koše. Pak dokonce hodil jeho přezůvku do záchodové mísy. Jednou mu vzal sportovní úbor a namočil kalhoty v umyvadle. Martina to samozřejmě trápilo, ale nikomu se nesvěřil. Nechtěl rodičům přidělovat starosti. Párkrát ho napadlo, že by řekl paní učitelce, kvůli komu měl mokrou přezůvku nebo zlomené pravítko. Rozhodl se ale, že nebude žalovat. Uvědomoval si, že žalováním by nejspíš kamarády nezískal.

Naštěstí se Martin celkem brzy skamarádil s některými dětmi ve třídě. Spolužačky Tereška a Míša ho ochotně provedly po celé škole a všechno mu ukázaly. Martin se totiž ze

³⁰ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Já se nechtěl stěhovat!* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN: 978-80-204-2328-3. s. 12

začátku ve velké budově školy moc nevyznal. A když se mu podařilo seznámit se s Markem, bylo mu hned na světě líp, už se necítil ve třídě tak sám. Potěšilo ho, že Marek má stejnou zálibu jako on, rád hraje fotbal. Ukázalo se, že i spolužák Heřman bude dobrý kamarád. Snažil se zabránit Vaškovi v jeho lumpárnách a postavil se na stranu Martina.

O velké přestávce se k Martinovi zase jakoby náhodou nachomýtl Vašek. Najednou mu zprudka vykopl přezůvku. Tentokrát tu druhou, která ještě zářila novotou. Martin okamžitě vyskočil a hnal se po Vaškovi. Ten do botky kopl podruhé, aby ji přihrál Robinovi. Robin ji zase odkopl zpátky Vaškovi. Martin vypěnil. Otočil se a hnal se za botkou. Vašek se jí zmocnil a utíkal s ní ze třídy ven. Ale nevyběhl. Do dveří se mu postavil Heřmánek: „Žádné koupání nebude,“ prohlásil a podíval se na přezůvku. „Botka nechce do záchodu.“ Martin zůstal užasle koukat. Heřmánek se nebál a postavil se Vaškovi! Vašek taky užasle koukal. Ještě se mu nestalo, aby s ním někdo takhle otevřeně nesouhlasil. ... „Vrať Martinovi tu botu,“ postavila se vedle Heřmana malá Terežka s dlouhými copy. K ní se hned připojila Míša. Vašek byl zaražený. Tohle nečekal. Chvilí jen tak stál a nakonec hodil botku zpátky Martinovi. Tím všechno skončilo.³¹

Spolužáci Martinovi pomohli šikanu vyřešit. Společně se Vaškovi postavili, ukázali mu, že se ho nebojí, a on pak nechal Martina na pokoji. Ke zdárnému konci šikany přispěl i Martinův velký úspěch v nové škole. Stal se totiž členem školního fotbalového týmu. Trenér hned poznal jeho nadání a chválil ho. Martinovi to zvedlo sebevědomí a hlavně byl spokojený, že může zase hrát fotbal. Při důležitém fotbalovém utkání dal Martin rozhodující gól a tak jeho zásluhou škola získala pohár. Rázem se z něj stal hrdina a všichni ho za jeho výkon obdivovali. Přestože byl v týmu nejmladší, dokázal, že je výborný hráč.

I když téma knihy je neveselé, příběh má dobrý konec, takže v dětech nevyvolává úzkost. Naopak posiluje vědomí, že když se člověk snaží, zvládne i věci, ze kterých měl strach. Autorka tuto závažnou tematiku velmi dobře zpracovala. Informuje děti, co je to šikana, a to formou přijatelnou jejich věku. Šikana se ve školách objevuje stále častěji. Je proto velmi vhodné, že i knihy pro děti se tomuto tématu věnují. Taková kniha může být někdy lepším rádcem než psycholog či rodiče. Příklad na jiném dítěti, byť z knížky, je rozhodně velmi prospěšný. Dětem, které se setkaly se šikanou, může tento příběh pomoci. Ukazuje totiž, že každá svízelná situace se dá nějak řešit. Že je důležité šikanu netolerovat a že musí najít odvahu se bránit. Kniha přináší jedinečnou příležitost, jak s malými dětmi

³¹ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Já se nechtěl stěhovat!* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN: 978-80-204-2328-3 s. 69, 70

probírat problémy, které se v dětském kolektivu mohou objevit. Je nutné děti naučit už od útlého věku nepřijímat nežádoucí chování. Pak je naděje, že ani jako starší nebudou šikanu tolerovat.

Knihy je napsána zábavnou formou, pro děti je čtivá a napínavá, má zajímavý děj i závěr. Je vhodná pro začínající čtenáře. Věty jsou většinou krátké, bohatě je využívána přímá řeč. Katarína Ilkovičová ji opatřila barevnými ilustracemi, které vhodně dokreslují děj.

Uvádím zde krátkou citaci z rozhovoru s autorkou, kde sama nejlépe osvětluje důvody a záměry k napsání této knihy. Téma šikany je v současnosti velmi naléhavé a dílo Daniely Krolupperové opět poskytuje určitý návod, jak se s danou situací vypořádat.

A nyní k vaší poslední knize Já se nechtěl stěhovat! Věnuje se poměrně složitému celospolečenskému problému – šikaně. Proč právě tomuto tématu?

Jedna z mých dcer se s náznaky šikany setkala ve škole. Sama ale nebyla obětí. I když se škola zachovala výborně, třídy rozdělila, přizvala psychologa atd., zarmoutilo mě, že i poměrně malé a jinak milé a hodné děti dovedou být kruté a lhostejné. Chtěla jsem alespoň malým dílem – knížkou – přispět k tomu, aby se tento jev dal na ústup. Pokud si knížku budou číst prvňáčci nebo druháčci ve škole v rámci společného čtení, budou si s paní učitelkou o ději a hrdinech knížky povídat. Při povídání by si mohli uvědomit, že jsou věci, které by dělat neměli, a že pomáhat slabším není projevem slabosti, ale síly.

Co by si měl malý čtenář z čtení této knihy hlavně odnést (samozřejmě kromě krásného zážitku)?

Jistotu, že překážky, smutek a nesnáze lze překonat. Dále vědomí, že jsou věci, které by nikdy neměl dopustit. A že lhostejnost je velká lidská špatnost.

Nedá mi, abych se nezeptala: Setkala jste se vy či někdo z vašich blízkých osobně s šikanou? Pokud ano, jak jste se s ní poprali?

Já sama jsem šikanu ve škole nikdy nezaznamenala. A to jsem vyrůstala na nejobyčejnějším pražském sídlišti. Dokonce jsem se při psaní knížky i vyptávala bývalých spolužáků, abych se ujistila, že jsem nežila v sebeklamu. Myslím, že univerzální recept, jak vyřešit tento problém, neexistuje. Já ho neznám. Domnívám se, že jediný způsob, jak situaci zlepšit, je nedopustit kruté a lhostejné jednání. Naučit děti, že jsou věci, které není možno tolerovat. A to v nejtětlejším věku.

V knize je velmi pěkně popsáno, jak může „pouhé“ posmívání přerůst v něco úplně jiného. S problémem se zde vypořádají samy děti. V běžném životě to tak ale, bohužel, často nedopadne. Co byste doporučila dětem v případě, že jim ve škole či na jiném místě někdo ubližuje? A máte nějaký tip i pro rodiče?

Myslím, že zásadní věcí je zdravé sebevědomí. Dítě, které si věří, se obvykle objektem šikanování nestane. Důležitá je vzájemná důvěra, aby se rodič o potížích svého dítěte dozvěděl pokud možno okamžitě. Potom je možné ve spolupráci se školou začít celou věc řešit. Ale obávám se, že šikanu není možné odstranit úplně.³²

3.5 O'Bluda

Dětské hlavní postavy jsou v dnešní době v literatuře pro děti a mládež zobrazovány nejčastěji jako akční hrdinové, kteří zažívají nevídané věci. Je to vlastně vcelku pochopitelné, touha po dobrodružství, napětí a zážitcích je věkové skupině starších školních dětí zcela vlastní. Zvláště u starších dětí je pak výrazným prvkem touha po určité míře nezávislosti na světě dospělých i na nich samotných. Často se proto setkáváme s dětmi či mladými lidmi, kteří své problémy a dobrodružství řeší samostatně, či s partou kamarádů, bez nějaké výraznější vnější pomoci dospělých.

Takovým hrdinou je i Čenda – dvanáctiletý chlapec, který se svými třemi spolužáky prožívá neobyčejné dobrodružství s prvky sci-fi. Děj je umístěn do malého města Brodu, kde celá parta hrdinů navštěvuje společně šestou třídu základní školy, jsou tedy už na druhém stupni a autorka s patřičným důrazem ukazuje, jak berou novou situaci vážně a zodpovědně. Příběh se odehrává během podzimu a zimy, sledujeme tedy nástup do školy v září a celé dobrodružství končí před Vánocemi. Na začátku školního roku se naši hrdinové seznamují s novými učiteli druhého stupně, mezi nimiž se objeví nový angličtinář, pan O'Mahony. Je představen jako rodilý irský mluvčí, ale bystří spolužáci, včetně Čenka, si všimnou, že v angličtině dělá gramatické chyby. Je také nezařaditelný a dosti originální svým zjevem, proto je mu pohotově přidělena přezdívka O'Bluda.

³² Já, rodič. Tip na knihu Já se nechtěl stěhovat [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.jarodic.cz/cz/tip-na-knihu-ja-se-nechtel-stehovat-daniela-krolupperova.php>

Autorka na několika místech v knize používá běžnou konverzaci v angličtině, což zcela koresponduje se znalostmi dnešního čtenáře. Jistě je také motivací pro děti, které textu neporozumí, vyhledat si překlad a snažit se více anglickému jazyku rozumět. S anglickými výrazy se setkáme také v podobě názvů počítačových her a fiktivního názvu rodiště učitele angličtiny – Mithrashiwee, který autorka vymyslela.

Hlavními hrdiny knihy jsou spolužáci Čenda, Vojta, Pavel a Markéta. Každá postava je vykreslena jako běžný žák, ale má také něco navíc. Všichni mají svůj koníček, činnost, které se rádi věnují. Čenda hraje fotbal, Markéta ráda maluje, Pavel vyniká v matematice a trénuje karate, Vojta je premiant třídy, zajímá se v podstatě o všechno. Autorka opět didakticky modeluje typ dnešního pubescenta, který by kromě školních povinností měl mít i nějaké své zájmy.

Děti začínají po učitelově osobě pátrat, zjišťují, že jeho rodné město neexistuje, že informace o jeho bývalém působišti je také mylná a navíc používá neznámý přístroj podobný mobilu. Zde autorka zapojuje do příběhu prvky sci-fi, současnou techniku, kterou má dnešní mládež k dispozici, nebo o její existenci určitě ví. Internetový vyhledávač Google Earth, satelitní přijímač, mobil, anténa, mikročip. Přibližuje tak příběh dnešnímu čtenáři, předpokládá, že děti staršího školního věku termíny znají, nebo se budou pít po jejich významu. Ostatně cizích slov užívá autorka v textu více, např. *papilární linie*, *sarkasticky*, *ateistický*, *ideologický*.

Postava učitele angličtiny je tedy ve středu zájmu celé party, považují ho nejprve za tajného agenta, špiona, pak dokonce za vraha pravého učitele O'Mahonyho. Děti uvažují opravdu realisticky a logicky, pátrají po motivu a dojdou k přesvědčení, že pro peníze by vraždu nespáchal.

*„Markéto, to je pitomost! K tomu by přece musel mít nějaký důvod. Ale co by kdo získal tím, že by šel učit do Brodu? Těch pár korun učitelského platu?“ prohlásil Pavel. Měl naprostou pravdu. Místo učitele na základce v Brodu rozhodně není flek, kde si jeden nahrabe. A už vůbec ne důvod k vraždě.*³³

³³ KROLUPEROVÁ, Daniela. *O'Bluda*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN: 978-80-204-2836-3. s. 26

Věkové skupině čtenářů je přizpůsoben také jazyk vypravování. Autorka používá hovorovou a obecnou češtinu, postavy hovoří středočeským nářečím, což koresponduje s lokací příběhu. Často se vyskytují výrazy žakovského školního slangu, jako např. *zemák, tělák, matikářka, ájina*. V přímé řeči se autorka nevyhýbá nespisovným pejorativním výrazům, např. *pako, blbej, vodpalte, nedělej ze mě vola*. Jazyk postav koresponduje se současným vyjadřováním mládeže, což opět příběh přibližuje a zpřístupňuje čtenáři.

Do pátrání okolo angličtináře se zapojí také Čendova mladší sestra Bára, která je vykreslena jako bystrá a velmi komunikativní dívka, ovšem pro bratra znamená přítěž, již je nutné snášet. Opět typický pohled pubescenta na sourozence. Oba mají ideální rodinné zázemí, milující rodiče, kteří se o své děti starají a jsou s nimi v kontaktu. Sourozenci mají stanovená určitá pravidla, která musí oba respektovat. Zde pozorujeme ideální rodinný model, kdy rodiče, resp. maminka, rozhoduje o programu v televizi, o sezení u počítače, o typu PC her, o pravidelné hygieně atd. Oba rodiče hlavního hrdiny jsou vášniví čtenáři, a tak v knize najdeme několik odkazů k dnes již klasickým literárním dílům pro mládež.

V kapitole nazvané „Rodiče jsou taky lidi“ se Čenda poprvé dovídá, že dospělí mohou mít také strach. Tatínek mu vypráví svůj zážitek s přepadením a vysvětluje rozdíl mezi odvahou – překonáním strachu a zbrklostí, nezodpovědností, frajerstvím. Maminka se přidává s kritikou skoků na motorkách, které považuje za životně riskantní. Čenda si s rodiči dlouho povídá a pochopí, že se s nimi dá mluvit o všem. Je rád, že oba s ním aspoň někdy jednají jako s dospělým.

Spolužák Pavel začíná mít výpadky paměti a ostatní se snaží zjistit, kde je příčina. Vše opět souvisí s O'Bludou a jeho tajemným rodištěm, které se Pavel pokusil „vygúglovat“. Poté, co se mu na obrazovce objevila nesrozumitelná čísla, prohlásil, že jde o časoprostorový posun, ale nebyl schopen dokončit výpočty, protože záhadným způsobem zmizely. Autorka opět směřuje příběh žánrově do kategorie sci-fi, používá pojmy časoprostor, virtuální realita. Hrdinové uvažují o možnosti čtení myšlenek skrz záhadný O'Bludův přístroj, snad satelitní vysílač. Také zjistí, že učitel je schopen pozorovat každým okem něco jiného, na prstech mu chybí papilární linie a psi z něj cítí zvláštní energii, která je nutí k defenzivě. Děti postupně skládají mozaiku velké pravdy, že angličtinář je mimozemšťan. Uvažují, že vše oznámí na policii. Zde autorka opět projevuje smysl pro humor v popisu, jak by mohla situace dopadnout: „*Musíme to někomu říct,*“ *prohlásil Vojta. To bylo vcelku jasné. „Ale komu?“ zeptal jsem se. „Co kdybychom to ohlásili na policii?“ uvažovala Markéta. Vzpomněl jsem si*

*na pana Janatku, našeho městského strážníka. Laskavý starší muž, ztělesnění klidu a artrózy kloubů. Ten by nechytil ani zloděje tulipánů. Nejspíš by ho skrze své brýle ani nezahlédl.*³⁴

Zajímavá je i kapitola s názvem „Zázrak“. Zde je popsán zajímavý úkaz trvající asi hodinu. Nad městečkem se uprostřed noci rozzářila hvězda. Všichni obyvatelé si samozřejmě nenechali událost ujít a shromáždili se včetně našich hrdinů, aby hvězdu pozorovali. Jelikož se hvězda objevila v období Vánoc, je dávána do souvislosti s Hvězdou betlémskou. Autorka zdařile mísí pohled křesťanské tradice, která ostatně prostupuje celým jejím dílem, s pohledem ateistů, popř. vědeckým vysvětlením události. Jako křesťanka se zachová maminka, jelikož považuje úkaz za opravdový zázrak a za možné zvěstování příchodu Spasitele. Otec naopak zastává názor, že jde o nějaký kosmický úkaz, pád komety. Děti samozřejmě za záhadou vidí aktivitu O’Bludy, což se později potvrdí. Záření podivné hvězdy má opravdu léčivé účinky. Všichni, kdo ji pozorovali, mají najednou lepší zrak.

*Napřed jsem se lekl, že se máma z toho úkazu drobet pomátla. Ale rychle se ukázalo, že ta záhadná kometa měla zázračný vliv na lidský zrak. Ani Markéta už nepotřebovala brýle stejně jako nikdo další z Brodu a vesnic v okolí. Všichni lidé, kteří spatřili světlo Hvězdy betlémské, měli od té chvíle ostřížší oči. Hvězda vyléčila krátkozrakost, dalekozrakost, šedý i zelený zákal, deformaci čočky, barvoslepost, prostě všechno.*³⁵

Sestra jednoho z hrdinů na procházce ve skalách za městem potká O’Bludu a odhalí jeho tajnou skrýš. Ostatní se tam vypraví a jsou zachráněni před zmrznutím samotným cizincem. Ten už nemá co skrývat, a proto dětem vše vysvětlí. Pochází se svými kolegy z jiné, velmi vzdálené galaxie, jsou geografové a mapují oblasti vesmíru. Měli však poruchu, a protože znají budoucnost a mohou ovládat paměť a vstupovat lidem do myšlenek, chtěli k opravě porouchané lodi využít Pavlův mozek. O’Bluda ho nazývá profesorem Vrbou, kterým se má v budoucnu stát a dokonce ho označuje za největšího génia planety. Mimozemšťané jsou charakterizováni jako mírumilovní, pouze mají splnit svou vědeckou misi. S omluvou se s dětmi loučí, děkují za pomoc a v rámci utajení opět zasáhnou do paměti všech zúčastněných.

³⁴ KROLUPEROVÁ, Daniela. *O’Bluda*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN: 978-80-204-2836-3. s. 68.

³⁵ KROLUPEROVÁ, Daniela. *O’Bluda*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN: 978-80-204-2836-3. s. 97.

Knihy má zajímavou pointu. Čenda si všechny události spojené s O'Bludou zapisoval do deníku, ovšem po ztrátě paměti na něj zapomněl. Pak ho náhodou objeví mezi školními sešity. Je překvapen, že napsal vlastní příběh a podivuje se nad tím, že si to nepamatuje. Poví o tom kamarádům a ti si rukopis přečtou. Příběh je velmi zajímavý, chválí Čendu a nabádají ho, aby to vydal.

Knížka byla vydána v nakladatelství Mladá fronta v roce 2013, má 144 stran, je rozdělena do dvaceti kapitol. Je určena pro děti od devíti let. Doplnují ji vtipné černobílé ilustrace Barbory Kyškové, které skvěle dokreslují příběh. Velmi výrazně jsou zpodobněny osoby O'Bludy a ostatních učitelů. Postavy působí jako karikatury, což podtrhuje celkové humorné zpracování příběhu.

Z žánrového hlediska lze příběh označit za dobrodružný s prvky sci-fi. Autorka použila formu časové smyčky – poslední kapitola je shodná s první, pouze dodává vyústění příběhu jako pravdivého záznamu události, kterou si hrdinové již nepamatují. Děj se odehrává v prostředí maloměsta, kde mají postavy užší kontakt s okolní přírodou i s ostatními lidmi. Časově je zasazen do současnosti, probíhá během půl roku. Věkové kategorii čtenáře je přizpůsoben jazyk vyprávění. Autorka užívá hovorové výrazy, v knize je užito mnoho přímé řeči, postavy promlouvají běžným jazykem, středočeským nářečím, objevují se slangové výrazy – viz popis v kapitole výše. Celkově je vyprávění velmi živé, vtahuje čtenáře do děje, působí neformálně a jistě by upoutalo i staršího čtenáře než je uvedeno v tiráži.

3.6 Společenstvo klíčníků

Tato dobrodružná kniha přináší velmi napínavý příběh o řešení záhad a tajuplném pátrání. Má dvě linie – současnou, ve které se parta dětí snaží odhalit dávné tajemství, a historickou, která vypráví o putování záhadného dokumentu z Mexika až do Čech. Příběh odehrávající se v minulosti tvoří jen malou část celé knihy, přesto je důležitý, neboť má úzkou souvislost s událostmi, které v současnosti svedou dohromady postavy, jež se předtím vůbec neznaly.

Příběh začíná příjezdem hlavního hrdiny na letní prázdniny. Čtrnáctiletý Martin má strávit měsíc u dědečkova bratra v Rožmitále. Prastrýc žije sám ve skromném malém domku. Ze začátku se Martin velmi nudí, nedokáže si představit, co tu bude celý měsíc dělat. Prastrýc

samozřejmě nemá počítač a o internetu zřejmě nikdy neslyšel. Dokonce ani televizor nefunguje, prastrýc vysvětluje Martinovi, že ho při sledování televize stejně bolely oči a že raději poslouchá rádio. Jako jediná zábava se nabízí luštění křížovek a prastrýcovo vyprávění. Martin je slušně vychovaný, rozumný chlapec, vedený ke zdvořilosti. Vůbec nedává najevo své zklamání z toho, jak nudný měsíc asi stráví. Naopak se snaží být prastrýci dobrým společníkem, naslouchá jeho vyprávění o rodinném hamru a ochotně mu pomáhá se vším, co je potřeba.

Martinovy neblahé vyhlídky nudných prázdnin se naštěstí nepotvrdí. Prastrýc chlapci předá krabici, kterou mu poslal jeho bratr, Martinův dědeček, předtím než zemřel. Krabice obsahuje velmi starý klíč a podivné křížovky. V tajenkách vychází samé nesmysly, přestože jsou vylušteny správně. Martin přemýšlí, proč dědeček schovával nesmyslné křížovky. Pak si vzpomene, že dědečkovou velkou zálibou bylo nejen luštění, ale také šifrování. Tak se snaží tajenky rozluštit. Zkouší různé kombinace, chvíli mu to trvá, ale nakonec se mu to podaří. Texty jednotlivých tajenek tvoří zvláštní zprávu: *Společenstvo klíčníků se sejde v Březnici. O pouti v zámecké zahradě pod červeným dubem. Musí se sejít sedm klíčů. Všech sedm klíčů se musí otočit v zámku hned po sobě. Jinak bude obsah truhlice s tajemstvím Božím zničen.*³⁶

Martin začne pátrat po dalších klíčích a záhadné truhlici ukrývající „tajemství Boží“. Postupně se seznámí se dvěma svými vrstevníky: Vojtou a Gábinou. Jejich rodiny také po generace opatrují záhadné klíče, ačkoliv jejich počáteční spiklenectví je již pozapomenuto. Posléze se trojice za poněkud dramatických okolností seznámí s dalším vlastníkem klíče, nadaným, ale značně roztržitým studentem matematiky Vráťou. Jeho znalosti a logické myšlení se ukážou při luštění dalších šifrovaných zpráv jako zcela nepostradatelné. Čtveřice postupně získává zbývající tři potřebné klíče a odhaluje nejdůležitější fakta, která je dovedou k poslednímu úkrytu záhadné truhlice.³⁷

Jejich pátrání není vůbec jednoduché. „Klíčníci“ musí neustále hledat způsoby, jak záhadu vyřešit, jak vyluštit další zašifrované zprávy, které postupně nacházejí. Ne každý jejich nápad je ten správný. Občas to vypadá, že se jim nepodaří najít všech sedm klíčů ani

³⁶ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Společenstvo klíčníků*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2012. ISBN: 978-80-00-02900-9. s. 23

³⁷ iLiteratura.cz. Krolupperová Daniela: Společenstvo klíčníků. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30331/krolupperova-daniela-spolecenstvo-klicniku>

„tajemství Boží“. Jsou ale vytrvalí, vzájemně se podporují a pomáhají si. Když potřebují něco vyhledat na internetu, navrhne Vojta, aby se sešli u něj doma a použili jeho počítač. Tady si mají čtenáři uvědomit, že je velmi užitečné umět internet vhodně využívat, že tam můžeme najít téměř cokoliv. I když se děti u Vojtova počítače schází celkem často, skutečně hledají potřebné informace, nikdy nehrají počítačové hry. Společné chvíle pak tráví kromě pátrání nejčastěji koupáním v bazénu u Vojty doma, případně na koupališti.

Děti zčásti pocházejí z věřících rodin, nebo jsou alespoň s křesťanstvím obeznámené, aby mohly přemýšlivě debatovat o možné povaze „Božího tajemství“. Přes různé sociální a rodinné poměry, v nichž vyrůstají, si v podstatě rozumí. Vojtova rodina vlastní luxusní auta, vilu s krásnou zahradou a velkým bazénem. On se ale nad ostatní nijak nepovyšuje. Je dobrý kamarád, Martinovi ochotně zapůjčí své staré kolo, aby mohli společně jezdit na projížďky. *Martin vystoupil z auta a jenom zíral. Tuhle luxusní vilu a prastrýcův vlhký domek se sporákem, pod kterým se muselo topit, dělilo takových sto padesát let. A spousta milionů korun, tušil Martin. Takže ho vůbec nepřekvapilo, když uviděl Vojtovo „staré“ kolo. Každý normální člověk by ho považoval za nejnovější luxusní model. Půjčili mu k němu i zámeček na číselný kód. A samozřejmě také Vojtovu starou helmu, kterou bylo potřeba jen trochu utáhnout.*³⁸

Hrdinové knihy dokážou být bez přetvářky nezbytně empatictí ve vztahu ke starším lidem i malým dětem. Uplatňují shodná pravidla kamarádství, pomoci a obecné slušnosti, což se objevuje jako znak ve všech autorčiných dílech. Různost charakterů zároveň vyvolává drobné střety, umožňuje přirozené a nerušivé ožívování toku vyprávění jazykovým i situačním humorem.

Daniela Krolupperová napsala skutečně zajímavý příběh, plný nečekaných událostí a zvrátů. Milovníci dobrodružství a napětí si určitě přijdou na své. Touha zjistit, co je vlastně tím „tajemstvím Božím“, nutí čtenáře dočíst knihu opravdu až do konce. Navíc se děti jen tak mimochodem dozvídají různé zajímavosti o některých místech z okolí Rožmitálu.

³⁸ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Společenstvo klíčníků*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2012. ISBN: 978-80-00-02900-9. s. 34

Sama autorka se inspirovala vlastní zkušeností, kdy o prázdninách, když jí bylo třináct let, zažila dobrodružství: *Hledala jsem tajemství. Skrývalo se mezi rozpadajícími se zdmi rožmitálského zámku. Cedule ZÁKAZ VSTUPU a zatlučená vrata mě v tom utvrzovala. Skrze otvor po suku byl vidět výsek zarostlého nádvoří. Smutné, prázdné a opuštěné, bolelo jako jizva v dlani. Další záhadu jsem tušila za branami březnického zámku. Proč se tohle místo tolik líbilo muži, který poslal na smrt 21 českých pánů. Co tady hledal? Pod zámkem na náměstí se tyčí majestátní budova kostela, vedle ní bývalá jezuitská kolej. Cítila jsem to: tenkrát se vysoké dveře s tichým klapnutím zavřely. Bylo slyšet znavené kroky. I ten, kdo dveřmi prošel, hledal tajemství. Teprve o mnoho let později se ty příběhy v mých představách spojily. Najednou jsem to viděla docela jasně. Právě tady se před staletími stateční a čestní muži sešli, aby založili Společenstvo klíčníků. Bylo načase zapsat jejich příběh.*³⁹

³⁹ Portál české literatury. Nové knihy [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/nove-knihy/spolecenstvo-klicniku/>

ZÁVĚR

Cílem této práce byla analýza obrazu dítěte v současné próze s dětským hrdinou se zaměřením na tvorbu Daniely Krolupperové. Věnovala jsem se problematice počátků literatury pro děti a jejímu vývoji od 19. století po současnost. Obraz dětského hrdiny se v průběhu doby měnil a reflektoval témata rezonující ve společnosti v jednotlivých obdobích. Zaměřila jsem se na vybranou autorku, její životopis, především na konkrétní díla pro děti a mládež a jejich interpretaci.

V současné literatuře pro děti a mládež zaujímá Daniela Krolupperová jistě svébytné místo. Její tvorba je zaměřena výchovně a didakticky, dětské hrdinové jsou prezentováni jako modelové postavy pro řešení reálných životních situací, ve kterých se mohou čtenáři ocitnout. Podává také humornou a čtivou formou nápady či návody pro rodiče, jak si s některými negativními a v současné době velmi rozšířenými nešvary dětí poradit. Autorka dětem vysvětluje, že se nemá lhát (*Sedmilhář Josífek*), že každý si musí plnit svoje povinnosti (*Josífkův pekelný týden*) a že šikanu nesmíme tolerovat (*Já se nechtěl stěhovat!*). Dětský hrdina Daniely Krolupperové je úzce spjat se společností 21. století, přes výchovný aspekt děl si zachovává vlastnosti dítěte či pubescenta a je dětskému čtenáři blízký. Autorce byla udělena mnohá ocenění, která se opírají o názory odborníků i dětí. Tato ocenění dokazují, že její knihy pro děti nabízejí literaturu kvalitní, v podstatě výchovnou a zároveň zábavnou. Jsou jistě přínosné jak pro děti, tak pro rodiče, což není samozřejmostí u mnoha jiných děl.

SEZNAM LITERATURY

PRIMÁRNÍ LITERATURA

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Já se nechtěl stěhovat!* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN: 978-80-204-2328-3.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Josífkův pekelný týden.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2010. ISBN: 978-80-00-02616-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *O'Bluda.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN: 978-80-204-2836-3.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Sedmilhář Josífek.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. ISBN: 978-80-00-02166-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Společenstvo klíčníků.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2012. ISBN: 978-80-00-02900-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zuzanka.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. ISBN: 80-00-01508-0.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA A ZDROJE

CRAMPTONOVÁ, Patricia. *Jella Lepmanová aneb Úvod do historie IBBY.* In: SLABÝ, Zdeněk Karel. Se jménem Hanse Christiana Andersena. Praha: Albatros, 1989, s. 5 – 6.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež.* 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

Daniela Krolupperova. *Životopis* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: http://www.danielakrolupperova.cz/jake_je_to_byt_spisovatelem.php?show=zivotopis

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež.* 1. vyd. Praha: SPN, 1984.

HULPACH, Vladimír, 2000. Na závěr 9. ročníku soutěže o Zlatou stuhu. In: *Zlatý máj: o dětské literatuře a umění.* Praha: Česká sekce IBBY, s. 93. ISSN 0044-4781

HULPACH, Vladimír, 1999. Osm let Zlaté stuhy. In: *Zlatý máj: o dětské literatuře a umění*. Praha: Česká sekce IBBY, s. 117. ISSN 0044-4781

CHALOUPKA, Otakar a NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1973.

CHALOUPKA, Otakar, ed. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1985.

CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury: od počátků do současnosti*. 1. vyd. Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-03-3.

IBBY, Czech Republic. *Cena H. Ch. Andersena* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/28-cena-hanse-christiana-andersena-eti-autoi>

iLiteratura.cz *Krolupperová, Daniela: Společenstvo klíčníků*. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30331/krolupperova-daniela-spolecenstvo-klicniku>

JÁ, RODIČ. *Tip na knihu Já se nechtěl stěhovat* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.jarodic.cz/cz/tip-na-knihu-ja-se-nechtel-stehovat-daniela-krolupperova.php>

MAGNESIA LITERA. *O Liteře* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.magnesia-litera.cz/#o-litere>

NEDBALOVÁ, Jana. *Vavříny literatury*. 1. vyd. Praha: IRIS, 1990. ISBN 80-900173-3-9

NPMK. Knihovna *Anketa "Suk - Čteme všichni 2014"* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/node/24>

NPMK. Knihovna. *Předchozí ročníky ankety SUK* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/knihovna/suk-vysledky-prechozich-rocniku>

PORTÁL ČESKÉ LITERATURY. *Nové knihy* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/nove-knihy/spolecenstvo-klicniku/>

REISSNER, Martin. Soutěž Zlatá stuha 2004. *Ladění*. Brno: Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, 2005, roč. 10, č. 2, s. 35 – 37. ISSN 1211-3484.

STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962.

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Nová literatura pro děti a mládež*. *Portál české literatury* [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/nova-literatura/nova-literatura-pro-deti-a-mladez/>

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1.vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

TOMAN, Jaroslav. Zlaté stuhy za rok 2006. *Ladění*. Brno: Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, 2007, roč. 12, č. 2. ISSN 1211-3484.

URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

URBANOVÁ, Svatava, ed. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-379-9.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Čechová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Obraz dítěte v současné próze s dětským hrdinou se zaměřením na tvorbu Daniely Krolupperové
Název v angličtině:	A depiction of a child in contemporary prose with a child hero focusing on works of Daniela Krolupperová
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá literaturou pro děti a mládež se zaměřením na dětského hrdinu. První část zachycuje počátky literatury pro děti a její vývoj od 19. století po současnost. Další část se věnuje tvorbě vybrané autorky, následuje analýza a interpretace konkrétních děl.
Klíčová slova:	Literatura, autor, próza pro děti, dětský hrdina, Daniela Krolupperová.
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with children's literature focusing on a child hero. The first part describes the beginnings of children's literature and its development from 19th century until today. Another part concentrates on the work of the selected author followed by analysis and interpretation of her books.
Klíčová slova v angličtině:	Literature, author, prose for children, child hero, Daniela Krolupperova.
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	45
Jazyk práce:	Český